

MAMLAKATDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANISHIDA EKOTURIZMNING O'RNI

Abdurahimov Sarvar Nasrilloevich
Termiz davlat universiteti Iqtisodiyot va
turizm fakulteti o`qituvchisi
Sarvar161985@mail.ru
Iqtisodiyot va turizm fakulteti talabalari
Davronova Kamola Dilshod qizi
kamoladavronova69@gmail.com
Choriyev Allamurod Suyun o`g`li
allamurod06@gmail.com

Aannotatsiya: Ushbu maqolada ekoturizm, uning tarifi, ahamiyati, mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishida ekoturizmning o'rnini hamda uni rivojlantirish yo'llari xususidagi fikrlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: ekoturizm, yashil turizm, tamoyillar, iqtisodiyot, rivojlanish, landshaft.

Аннотация: В данной статье изложены взгляды на экотуризм, его тариф, значение, роль экотуризма в развитии экономики страны, а также пути его развития.

Ключевые слова: экотуризм, зеленый туризм, принципы, экономика, развитие, ландшафт.

Aannotation: this article presents opinions on ecotourism, its definition, importance, the role of ecotourism in the development of the country's economy, as well as the ways of its development.

Keywords: ecotourism, green tourism, principles, economy, development, landscape.

KIRISH

Ekoturizm (ekoturizm, yashil turizm) - antropogen ta'sirga nisbatan ta'sirlanmagan tabiiy hududlarga tashrif buyurishga qaratilgan barqaror[en] turizmning bir shakli[1].

G'arbdagi "ekoturizm" atamasi XX asrning 80-yillari birinchi yarmida meksikalik ekolog Ektor Ceballos-Laskurain (ispancha Hector Ceballos-Laskurain) tomonidan konferentsiyalardan birida rasmiy ravishda ishlatilgan. U dam olish va ekologiya o'rtasidagi uyg'unlik g'oyasini aks ettirdi va katta Shuhrat qozondi. Ushbu ta'rifning variantlaridan biri ekoturizm tabiiy imtiyozlardan oqilona foydalanishga asoslangan rekreatsiyaning faol shakli sifatida. Bu qulaylik, ommaviy kommunikatsiyalar, tobora ko'payib borayotgan sayyohlik tovarlarining mavjudligi va iste'mol qilinishidan voz kechishni o'z ichiga oladi (masalan, tur realizmidan farqli o'laroq, bu yuqori darajadagi qulaylikni saqlab, tabiat va madaniyatga sho'ng'ishni o'z ichiga oladi). Va buning evaziga u tabiatni tafakkur qilish, u bilan muloqot qilishdan ma'naviy boyitish, tabiiy merosni muhofaza qilish va mahalliy jamoalarning an'anaviy

madaniyatini qo'llab-quvvatlash bilan bog'liq bo'lgan boshqa qadriyatlar tizimini singdiradi.

"Ekologik turizm yoki ekoturizm — tabiatni muhofaza qilishni targ'ib qiluvchi, atrof-muhitga "yumshoq" ta'sir ko'rsatadigan, mahalliy aholining faol ijtimoiy-iqtisodiy ishtirokini ta'minlaydigan tabiat va madaniy diqqatga sazovor joylarni o'rganish va zavqlanish uchun buzilmagan tabiiy hududlarga nisbatan atrof-muhitga mas'uliyat bilan sayohat qilish. "Ekoturizm-bu ekotizimlarning yaxlitligini buzmaydigan va tabiat va tabiiy resurslarni muhofaza qilish mahalliy aholi uchun foydali bo'ladigan iqtisodiy sharoitlarni yaratadigan hududning tabiiy va madaniy-etnografik xususiyatlari to'g'risida tasavvurga ega bo'lish uchun nisbatan buzilmagan tabiatga ega joylarga sayohat qilishni o'z ichiga olgan turizm.

Chorak asr davomida mutaxassislar hech qachon bir fikrga kelmadilar — ekologik turizm nima, xuddi shu hodisani ekoturizm, keyin tabiiy, keyin yashil, keyin yumshoq va boshqalar deb atashadi va hatto ba'zan uni adventure travel namoyonlaridan biriga bog'lashadi. Ammo bu "ekologik" turoperatorlarning, hatto sayyohlarning ham fikrlari va istaklari bilan emas, balki tabiatni o'z maqsadlari uchun ishlatishi, u yoki bu tarzda unga, ushbu turistik mahsulot sotiladigan joylarning ekologik holatiga ta'sir qilishi aniq.

Ekoturizmning asosiy tamoyillari

Tabiatga sayohat va bunday sayohatlarning asosiy mazmuni hayvonot dunyosi, mahalliy urf-odatlar va madaniyat bilan tanishishdir.

"Iz qoldirmang"[2]. - ekologik va ijtimoiy-madaniy tabiatning salbiy oqibatlarini minimallashtirish, atrof-muhitning ekologik barqarorligini saqlash.

Tabiat va mahalliy ijtimoiy-madaniy muhitni muhofaza qilishga ko'maklashish.

Ekologik ta'lim va ma'rifat.

Mahalliy aholining ishtiroki va ularning turizm faoliyatidan daromad olishi tabiatni muhofaza qilish uchun iqtisodiy rag'bat yaratadi. Iqtisodiy samaradorlik va tashrif buyurilgan hududlarning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shmoqda.

ASOSIY QISM

Bugungi kunda ekoturizm butun dunyoda eng serdaromad sohalardan biriga aylandi. Ekspertlarning fikricha, bu tarmoqni yanada rivojlantirish nafaqat ijtimoiy-iqtisodiy masalalarni samarali hal etish, balki ekologik muammolarni bartaraf qilishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Jahon sayyohlik tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, hozirda turizm sanoatida 210 milliondan ortiq ishchi xizmat qiladi va undan olinadigan daromad yiliga 770 milliard AQSh dollarini tashkil etadi. Ta'kidlash joizki, O'zbekiston ham boy tabiiy resurslar, betakror o'simlik va hayvonot olamiga ega. Ushbu salohiyatni asrash va ko'paytirish maqsadida ko'plab milliy dastur va loyihalar hayotga tatbiq etilmoqda. Boisi, mamlakatimizda ekoturizmning rivojlanishi nafaqat tabiatni muhofaza qilish, ekoturislarni ona tabiatimizga jalb etish, balki iqtisodiy sharoitni yaxshilash, aholini ish bilan ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ekoturizm va uning rivojlanishi nafaqat o'rganilayotgan hududning ijtimoiy-iqtisodiy sharoitiga bog'liq bo'libgina qolmasdan balki shu hududning tabiiy sharoitiga, unda ekoturistik ob'ektlarning mavjudligiga va ularning geografik o'rniga ham bog'liqdir. Chunki tabiiy sharoit xususiyatlari hududning ekoturistik

imkoniyatlarini va uning qaysi turlarini rivojlantirish mumkinligini aniqlashga imkon beradi. Respublikamiz o‘zining turistik resurslari bo‘yicha Markaziy Osiyoda oldingi, dunyoda noyob turistik potensialga ega bo‘lgan 10-15 ta davlat orasida joy egallaydi. Uning hududida har xil tarixiy davrlarga mansub noyob arxitektura, tarixiy va tabiat yodgorliklari mavjud.

O‘zbekistonga turistlarni jalb qiluvchi asosiy omil bu uning maftunkor tabiatidir, uning xilma-xilligidir. Sababi O‘zbekiston iqlimi, ob havosi yil davomida dam olish va ekoturizmni rivojlantirish uchun qulayligi bilan ajralib turadi. Jumladan, geografik o‘rni qulay, tabiiy sharoiti va ekoturistik imkoniyatlari xilma-xil bo‘lgan, sanoat rivojlangan va aholi zich yashaydigan Toshkent viloyatida ekoturlarga talab yuqori. Chunonchi, viloyatning ekoturistik salohiyati yuqori bo‘lib, uni jadal sur‘atlar bilan rivojlantirish uchun barcha imkoniyatlar mavjud. Misol uchun, Bo‘stonliq tumani o‘zining ekoturistik salohiyati bilan viloyatning boshqa tumanlaridan ajralib turadi. Eng muhimi, hududda turizmning ayniqsa, ekoturizmning barcha yo‘nalishlarini rivojlantirish imkoniyati mavjud.

Shu ma‘noda bugun tumanda bo‘sh turgan va samarasiz foydalanilayotgan ob‘ektlarni sotish orqali ular negizida turizm va xizmat ko‘rsatish infratuzilmasini rivojlantirish bo‘yicha tizimli ishlar olib borilmoqda. Xususan, 80 ga yaqin davlat ob‘ektlarini xususiylashtirish rejalashtirilgan. Bu orqali turizm sohasida davlat ishtiroki qisqartiriladi va xususiy tadbirkorlik rivojlanadi. 15 mingtagacha yangi ish o‘rni yaratiladi. Shu o‘rinda qayd etish kerakki, bugun ekologik inqirozning sayyoraviy tus olishi insoniyatni tashvishga solmoqda. Ekologik muammolarning dunyo miqyosida haddan tashqari og‘irlashib ketayotgani zamirida tabiatning o‘zini-o‘zi tiklash kuchi pasayayotgani, uning resurslari kamaygani, atrof-muhit ifloslanib, zaharlanib borayotgani yotadi. Bu borada aholining ekologik madaniyatini yuksaltirish, atrof-muhitga oqilona munosabatda bo‘lish, tabiat ne‘matlarini kelgusi avlodlar uchun asrab-avaylash o‘ta muhimdir. Zero, ekologik ta‘lim-tarbiya tabiat va jamiyat o‘rtasidagi uzviylikni ta‘minlash hamda tabiiy barqarorlikni saqlashda muhim ahamiyatga egadir.

Ma‘lumot sifatida ta‘kidlash joizki, respublikamiz sayyohlar ko‘radigan joylar soni hamda ularga bo‘lgan talab bo‘yicha jahonning birinchi 10 talik davlatlari qatoriga kiradi. Mamlakatimizdagi 11 ta shahar dunyo miqyosidagi turistik shaharlar sifatida tan olingan. Mavjud tarixiy, madaniy yodgorliklar soni 2600 tadan ortiq bo‘lib, bugungi kunda ularning atigi 150 tasiga sayyohlarni qabul

qilinmoqda, holos. Shuningdek, O‘zbekistonni turistik salohiyatini yana bir o‘ziga xos jihati shundaki, mamalakatda tabiatdagi relyef shakllarinig barcha (tog‘, tekislik, cho‘l, adir, dasht) ko‘rinishlari mavjud. Farg‘ona vodiysi, Bo‘stonliq, Zomin, Urgut, Kitob, Boysun kabi xududlarda tog‘, sport, ekoturizm va rekreatsiyani rivojlantirish uchun yetarli shartsharoitlar bor. Respublikamizdagi 300 dan ortiq rekreatsiya ahamiyatiga ega shifobaxsh mineral yer osti suvlarining 121 tasidan aholi salomatligini tiklash borasida foydalanilmoqda. Yuqoridagi imkoniyatlar inobatga olingan holda, kelayotgan turistlar oqimining 40 foizidan ortiq qismi Samarqand, Buhoro va Xorazmga tashrif buyursa, 17 foizi Farg‘ona vodiysiga, qolgan qismi boshqa mintaqalar zimmasiga to‘g‘ri keladi.

XULOSA

O‘zbekiston o‘zining betakror tabiati, xushmanzara maskanlari, boy madaniy merosi va qadimiy an‘analari bilan xorijlik sayyohlarni o‘ziga maftun etib kelmoqda. Bu ona diyorumizda ekoturizmni rivojlantirish imkonini beradi.

O‘zbekiston o‘zining betakror tabiati, xushmanzara maskanlari, boy madaniy merosi va qadimiy an‘analari bilan xorijlik sayyohlarni o‘ziga maftun etib kelmoqda. Bu ona diyorumizda ekoturizmni rivojlantirish imkonini beradi. yan-Shan va Chotqol tog‘ tizmalarining Qurama, Pskom, Ugom tog‘lari oralig‘ida joylashgan hududda besh yuzdan ziyod madaniy meros obyekti davlat muhofazasiga olingan. “Chotqol” davlat biosfera qo‘riqxonasi, “Ugom-Chotqol” davlat milliy tabiat bog‘i, tog‘li hududlardagi tosh haykallar hamda o‘ziga xos tasviriy san‘at galereyasi bo‘lgan qoyatosh bitiklari, Piskent, Oqqo‘rg‘on va Ohangaron tumanlaridagi Shohruhiya, Xonqa arxeologik yodgorliklari, Saur tepa, Shodmalik ota va Sardoba qaynar majmualari, Qirqqiz, Sormozor va Parpi ota qadamjolari shular jumlasidandir.

Ekoturizm jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo‘lib, ekspertlarning fikricha, dunyoda ekoturizmning o‘shishi 20-30 yilni tashkil etadi. % yilda. 2020-yilgi pandemiyadan oldin sanoat 1 milliard dollargacha daromad keltirdi. bir kunda; dunyodagi barcha sayyohlarning taxminan uchdan bir qismi ekoturistlardir.

Ekoturizm geografiyasi

Laos, Keniya, Tanzaniya, Ekvador, Kosta-Rika, Nepal, Avstraliya, Yangi Zelandiya va Janubiy Afrika . Evropa va AQShning rivojlangan mamlakatlarida ekoturistlar ko‘pincha o‘z mamlakatlariga (milliy bog‘larga) sayohat qilishadi.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatimizda turistik resurslardan samarali foydalanish, ko‘rsatilayotgan xizmat turlarini ko‘paytirish va sifatini zamon talablariga moslashtirish borasida tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. Bularning barchasi yurtimizga keluvchi sayyohlar sonining ortishi, kelajakda O‘zbekistonni sayyohlar ko‘p keladigan sevimli maskanga aylantirishga xizmat qiladi.

Davlatimiz rahbari SH.M.Mirziyoyev aynan ekologiya va ekologik tarbiya masalasi bo‘yicha o‘tkazgan yig‘ilishlarida ta‘kidlaganlaridek, “Bugun dunyo miqyosida texnika va texnologiya, sanoat yuqori darajada rivojlangan XXI asrda ekologiya bilan bog‘liq muammolar birinchi darajali muammo sifatida kun tartibiga chiqayotgani bejiz emas. Biz bu masalada faqat bugunni emas, yaqin va uzoq kelajakni o‘ylab ish tutmasak, ko‘zlagan maqsadimizga erisha olmaymiz” deb ta‘kidlaganlarining o‘zi ko‘rsatib turibdiki ekologiya bu nafaqat bugunimiz, balki kelajagimiz ekanligi ayon bo‘lib qolmoqda. Ma‘lumki, jamiyatda ekologik muammolarni hal etish va mamlakatni barqaror rivojlantirish maqsadlariga erishishda ekologik ta‘lim va xalq ta‘limi tizimi muhim o‘rin tutadi. Bizda turizm ko‘pincha qadimiy shaharlarimiz, tarixiy-madaniy yodgorliklar doirasida cheklanib qolmoqda. Vaholanki, mamlakatimizning betakror tabiati, milliy qo‘riqxonalar, tog‘li hududlarda turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud. Ayniqsa, tibbiyot turizmi, ziyorat turizmi va ekoturizmni rivojlantirish nafaqat iqtisodiyot, balki ijtimoiy sohalar rivojiga ham katta turtki beradi. Shu munosabat bilan 2019 -yil mart oyida Vazirlar Mahkamasi tomonidan O‘zbekiston Respublikasida ekologik turizm va ekologik ta‘limni

rivojlantirishni o'z ichiga olgan “2019-2025-yillarda Turizmni rivojlantirish milliy konsepsiyasi” ishlab chiqilib, tasdiqlangan edi.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasida Ekoharakat deputatlari guruhi hamda Fan, ta'lim, madaniyat va sport masalalari qo'mitasi

tomonidan “O'zbekistonda ekologik turizmni rivojlantirish imkoniyatlari: muammo va yechimlar” mavzuida seminar o'tkazildi. Unda ta'kidlanganidek, bugungi kunda turizm jahon mamlakatlari iqtisodiyotiga salmoqli foyda keltirayotgan sohalardan biri hisoblanadi. Butunjahon Turizm Tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, mazkur tizimdan kelayotgan daromad yiliga bir yarim trl. dollarni tashkil qilmoqda.

Ekspertlarning ta'kidlashicha, ushbu soha rivoji bevosita uning infratuzilmasiga bog'liq. Ma'lumki, hozirda respublikamizda 700 dan ortiq turistik

kompaniyalar, 240 ta mehmonxona, shuningdek ko'plab turistik bazalar va kempinglar faoliyat ko'rsatmoqda. Ammo davlat ro'yxatiga olingan ushbu kompaniyalarning atigi 5 foizi ekoturizm bilan shug'ullanmoqda. Ularni rivojlantirish bugun oldimizda turgan muhim vazifalardan biridir

ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-Son.
2. Лукичев А. Б. Сущность устойчивого и экологического туризма // Российский Журнал Экотуризма. — 2011. — № 1. — С. 3-6.
3. „Главная концепция экологического туризма“. 10-yanvar 2022-yilda asl nusxadan arxivlandi.
4. Xaitboyev, R. Ekologik turizm / R. Xaitboyev. — Samarkand, 2018.
5. <https://uzlidep.uz/uz/news-of-party/7138>.
7. <https://uza.uz/oz/posts/ekoturizmni-rivojlantirish-yo-lida->
8. www.arxiv.uz